

Walentyna Wróblewska

Autoedukacja studentów jako efekt wychowania

Kiedy stawiamy pytanie, jakie wychowanie, to od razu nasuwa się myśl, takie, które prowadzi do samowychowania. Wydaje mi się, że najbardziej trafnym i obiektywnym kryterium efektywności wychowania jest jakość procesów samowychowania, czyli pracy człowieka nad swoim charakterem. Samowychowanie, według S. Packa¹, to „świadome i dobrowolne dokonywanie zmian kierunkowych cech własnej osobowości zgodnie z przyjętym ideałem, określonym planem osobistego rozwoju jednostki, w celu osiągnięcia najkorzystniejszych stosunków z otoczeniem”. Samowychowanie jest procesem składowym autoedukacji, a w szczególności autoedukacji rozumianej jako proces wielostronnego rozwoju osobowości jednostki, która sama wyznacza cele, treści, metody, środki, a także dokonuje autokontroli, autooceny i autokorekty swoich działań.

W przedstawionym opracowaniu chciałabym zwrócić uwagę na niektóre efekty wychowania analizowane przez pryzmat realizacji celów autoedukacji przez studentów, a szczególnie tych celów, które wiążą się z kierunkowymi cechami osobowości, z kształtowaniem emocjonalnej sfery osobowości. Zaprezentuję realizację przez studentów celów autoedukacji związanych z uczestnictwem w życiu kulturalnym i życiu społecznym oraz celów związanych z dążeniami do rozwijania osobowości w kierunku uznanych powszechnie wartości.

Prezentowany materiał empiryczny został zgromadzony w wyniku badań przeprowadzonych² wśród młodzieży studiującej na kierunku prawa

¹ S. Pacek, *Samowychowanie studentów. Warunki i efekty*, Warszawa 1977, s. 47.

² Prezentowane badania były przeprowadzone przez studentów w ramach seminarium magisterskiego pod kierunkiem autorki artykułu.

Uniwersytetu w Białymstoku. Badaniami objętych zostało 120 studentów III roku uczących się w trybie studiów stacjonarnych. W grupie badawczej było 62 mężczyzn i 58 kobiet.

W przeprowadzonych badaniach zwrócono uwagę na uczestnictwo studentów w życiu kulturalnym. Respondenci zapytani zostali, w jakim stopniu uczestniczą w życiu kulturalnym?

Z danych przedstawionych na wykresie 1. wynika, że najczęstszą formą uczestnictwa w życiu kulturalnym jest **uczęszczanie do kin**. W tej formie życia kulturalnego uczestniczy w stopniu dużym 29,2% respondentów, w stopniu bardzo dużym 13,3% badanych, z kolei 29,2% ogółu badanych uczestniczy w stopniu średnim, w małym stopniu 18,3%, a 10,0% w stopniu bardzo małym.

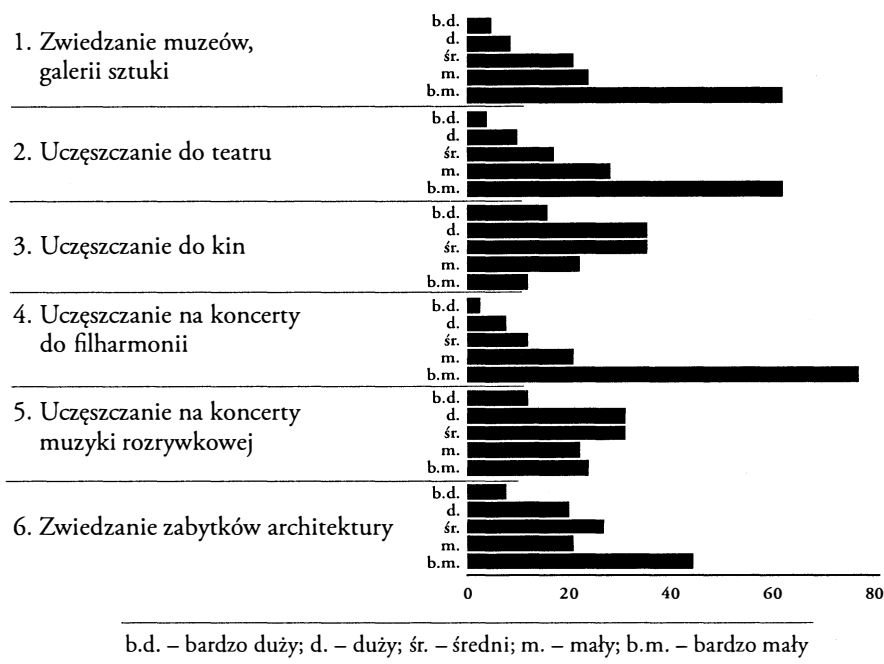
Na drugiej pozycji znalazło się **uczęszczanie na koncerty muzyki rozrywkowej**. Uczestnictwo w tej formie życia kulturalnego deklaruje w stopniu dużym 25,8% respondentów, a w stopniu bardzo dużym 10,0% badanych. W stopniu średnim uczestniczy 25,8% studentów, w stopniu małym 18,4%, w bardzo małym 20,0% badanych.

Z deklaracji studentów wynika, że kolejną formą uczestnictwa w życiu kulturalnym jest **zwiedzanie zabytków architektury**. Studenci, którzy deklarują uczestnictwo w stopniu dużym stanowią 16,7%, w bardzo dużym stopniu 6,6% ogółu badanych. W stopniu średnim uczestniczy 22,5% studentów, w małym stopniu 17,5%, a w stopniu bardzo małym 36,7%.

Uczęszczanie do teatru to forma życia kulturalnego, w której w dużym stopniu uczestniczy tylko 8,3% ogółu badanych, a w bardzo dużym stopniu zaledwie 3,3% studentów. W stopniu średnim uczestniczy 14,2% badanych, 23,4% w stopniu małym, a połowa studentów (50,8%) w stopniu bardzo małym.

Zwiedzanie muzeów, galerii sztuki, to forma życia kulturalnego studentów, którą deklaruje w stopniu dużym tylko 7,5% ogółu badanych, w stopniu bardzo dużym jeszcze mniej liczna grupa (4,2%) respondentów. W stopniu średnim deklaruje uczestnictwo 17,5% badanych, w małym stopniu 20,0%, natomiast połowa respondentów (50,8%) uczestniczy w tej formie w stopniu bardzo małym.

Na ostatnim miejscu znalazło się **uczęszczanie na koncerty do filharmonii**. W tej formie życia kulturalnego w stopniu dużym deklaruje uczestnictwo 6,7% ogółu badanych, a tylko 2,5% respondentów w stopniu bardzo dużym. W średnim stopniu uczestniczy 10,0% badanych, w małym

Wykres 1. Uczestnictwo studentów w życiu kulturalnym

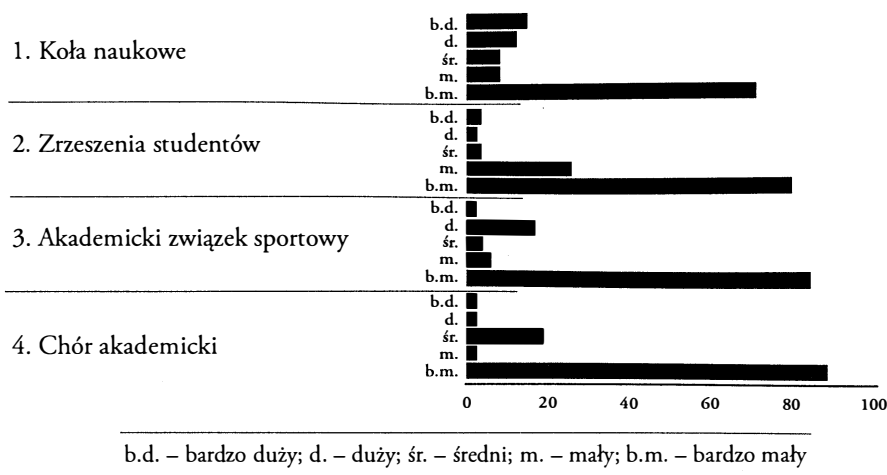
Źródło: badania własne.

stopniu 17,5%. Liczna grupa studentów (63,3%) deklaruje, iż uczestniczy w tej formie życia kulturalnego w bardzo małym stopniu.

Niektórzy respondenci (17,5%) wskazywali też inne formy aktywności kulturalnej. Wśród wymienianych przez studentów form aktywności w życiu kulturalnym znalazły się m.in.:

- wystawianie własnych prac (fotografia)
- uczestnictwo w festiwalach, warsztatach filmowych
- członkostwo, występy w zespole ludowym
- udział w spotkaniach z pisarzami, poetami
- członkostwo, udział w wystawach muzeum ziemi podlaskiej.

Z zaprezentowanej analizy wynika, iż badani w ramach autoedukacji mało uwagi poświęcają uczestnictwu w życiu kulturalnym. Studenci najczęściej korzystają z takich form życia kulturalnego, jak uczęszczanie do kin, czy na koncerty muzyki rozrywkowej. W małym stopniu natomiast uczęszczają do teatru, galerii sztuki bądź też na koncerty do filharmonii.

Wykres 2. Uczestnictwo studentów w różnych formach aktywności studenckiej

Źródło: badania własne.

W badaniach zwrócono również uwagę na to, w jakim stopniu studiująca młodzież uczestniczy w różnych formach aktywności studenckiej.

Z danych przedstawionych na wykresie 2. wynika, że studenci najczęściej uczestniczą w działalności **kół naukowych**. Uczestnictwo w bardzo dużym stopniu deklaruje 13,4% respondentów, w stopniu dużym 10,8% badanych. W średnim stopniu uczestniczy w działalności kół naukowych 7,5% studentów, tyle samo (7,5%) w małym stopniu, a 60,8% badanych uczestniczy w bardzo małym stopniu.

Akademicki związek sportowy to kolejna forma aktywności studenckiej. Z danych empirycznych wynika, iż tylko 2,5% respondentów uczestniczy w bardzo dużym stopniu w tej formie aktywności studenckiej, a 15,0% w stopniu dużym. W średnim stopniu uczestniczy 4,2% badanych, w małym stopniu 5,8%, a liczna grupa studentów (72,5%) w stopniu bardzo małym.

Zrzeszenia studentów to forma aktywności studenckiej, w której w bardzo dużym stopniu uczestniczy tylko 3,3% ogółu badanych, a w stopniu dużym 2,5% respondentów. W średnim stopniu deklaruje uczestnictwo zaledwie 3,3% badanych, w małym stopniu 22,5%, w stopniu bardzo małym 68,4% respondentów.

Na ostatniej pozycji, pod względem uczestnictwa studentów, znalazł się **chór akademicki**. Wśród ogółu badanych tylko 2,5% deklaruje uczestnictwo w bardzo dużym stopniu i tyle samo (2,5%) w stopniu dużym. W średnim stopniu uczestniczy w tej formie aktywności studenckiej 16,7% respondentów, a stopniu małym 2,5%, a bardzo małym 75,8% badanych.

Z przedstawionej analizy wynika, że badana młodzież w małym stopniu uczestniczy w różnych formach aktywności studenckiej. Niewielu studentów aktywnie uczestniczy w działalności kół naukowych, zrzeszeniach studentów czy też uczestniczy w sekcjach akademickiego związku sportowego. Również nieliczni studenci uczestniczą w działalności chóru akademickiego. Warto zauważyć, iż przy powyższym pytaniu podana była kategoria inne, jednak żaden z respondentów nie wskazał na tę właśnie kategorię.

W badaniach zwrócono także uwagę na aktywność czytelniczną studentów. W związku z tym, respondenci zostali zapytani, w jakim stopniu wzbogacają swoją aktywność czytelniczną.

Z danych empirycznych przedstawionych w tabeli 1. wynika, że największym zainteresowaniem wśród respondentów cieszy się **prasa codzienna**. Wśród ogółu badanych 34,2% deklaruje czytelnictwo prasy codziennej

Tabela 1. Aktywność czytelnicza studentów

Rodzaj aktywności czytelniczej	Stopień deklaracji										ogółem	
	bardzo duży		duży		średni		mały		bardzo mały			
	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%
książki z zakresu kultury i sztuki	7	5,8	18	15,0	21	17,5	23	19,2	51	42,5	120	100,0
książki naukowe, popularnonaukowe	19	15,8	20	16,7	22	18,4	28	23,3	31	25,8	120	100,0
związane z kierunkiem studiów	22	18,3	29	24,2	32	26,6	19	15,8	18	15,0	120	100,0
literatura piękna zgodnie z upodobaniem	21	17,5	21	17,5	32	26,6	17	14,2	29	24,2	120	100,0
czasopisma kulturalno-społeczne	22	18,3	34	28,3	33	27,5	17	14,2	14	11,7	120	100,0
czasopisma naukowe, popularnonaukowe	11	9,2	39	32,5	29	24,2	20	16,6	21	17,5	120	100,0
prasa codzienna	34	28,3	41	34,2	25	20,8	11	9,2	9	7,5	120	100,0

Źródło: badania własne.

w dużym stopniu, w bardzo dużym 28,3%. W stopniu średnim 20,8% badanych, w małym stopniu 9,2% i 7,5% w stopniu bardzo małym.

Na drugim miejscu pod względem zainteresowań czytelniczych znalazły się **czasopisma naukowe, popularnonaukowe**. Rozkład danych procentowych przy tej kategorii wskazuje, że 32,5% ogółu badanych czyta tego rodzaju czasopisma w stopniu dużym, w bardzo dużym stopniu 9,2% respondentów, w stopniu średnim 24,2%, w małym stopniu 16,6% badanych, a w bardzo małym 17,5%.

Czasopisma kulturalno-społeczne są czytane przez 28,3% ogółu badanych w stopniu dużym, w bardzo dużym przez 18,3%. W stopniu średnim deklaruje czytelnictwo tego rodzaju czasopism 27,5% respondentów, w małym stopniu 14,2%, a w stopniu bardzo małym 11,7% badanych.

Kolejne miejsce zajęły **książki związane z kierunkiem studiów** (poza obowiązującą lekturą). Studenci deklarujący czytanie takich książek w stopniu dużym stanowią 24,2% ogółu badanych, a w stopniu bardzo dużym 18,3%. Czytelnictwo książek związanych z kierunkiem studiów deklaruje w stopniu średnim 26,6% respondentów, w stopniu małym 15,8%, w stopniu bardzo małym 15,0% badanych.

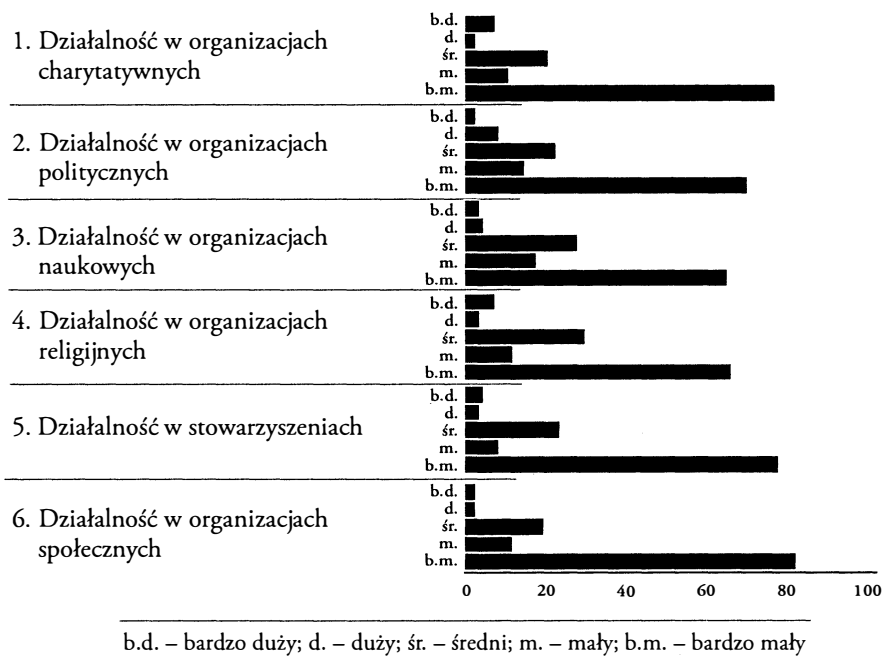
Literatura piękna zgodnie z upodobaniem znalazła się na kolejnym miejscu pod względem zainteresowań czytelniczych studentów. Wśród ogółu badanych 17,5% deklaruje czytelnictwo tego rodzaju książek w stopniu dużym i tyle samo badanych (17,5%) w stopniu bardzo dużym, w stopniu średnim 26,6%, w małym stopniu 14,2% badanych i w bardzo małym stopniu 24,2%.

Przy kategorii **książki naukowe, popularnonaukowe** odnotowano następujące wskaźniki procentowe: 16,7% respondentów deklaruje czytanie tego rodzaju książek w stopniu dużym, 15,8% w stopniu bardzo dużym, w średnim stopniu 18,4%, w małym stopniu 23,3% badanych, a w bardzo małym 25,8% studentów.

Czytelnictwo **książek z zakresu kultury i sztuki** deklaruje w dużym stopniu 15,0% respondentów, w stopniu bardzo dużym zaledwie 5,8% badanych. W stopniu średnim deklaruje czytanie tego rodzaju książek 17,5% studentów, w stopniu małym 19,2%, a dość liczna grupa badanych (42,5%) w stopniu bardzo małym.

Jak wynika z powyższej analizy, studenci najczęściej czytają prasę codzienną, czasopisma naukowe, popularnonaukowe czy też czasopisma kulturalno-społeczne. Mniejszym zainteresowaniem pod względem czytel-

Wykres 3. Uczestnictwo studentów w życiu społecznym

Źródło: badania własne.

niczym cieszą się wśród badanych książki z zakresu kultury i sztuki czy też literatura piękna.

W przeprowadzonych badaniach zwrócono się do studentów z pytaniem, w jakim stopniu uczestniczą w życiu społecznym?

Z materiału empirycznego wynika (wykres 3), iż **działalność w organizacjach religijnych** jest tą formą życia społecznego, w której w bardzo dużym stopniu uczestniczy 6,7% respondentów. W stopniu dużym uczestniczy tylko 3,3% ogółu badanych, w średnim stopniu uczestniczy co czwarty student (25,0%), w małym stopniu uczestniczy 10,0% badanych, a ponad połowa respondentów (55,0%) w stopniu bardzo małym.

Działalność w organizacjach politycznych – w tej formie życia społecznego uczestnictwo w bardzo dużym stopniu deklaruje tylko 2,5% ogółu badanych, a w stopniu dużym 7,5% studentów. W średnim stopniu deklaruje uczestnictwo 19,2% respondentów, w małym stopniu 12,5%, a liczna grupa badanych (58,3%) w stopniu bardzo małym.

Działalność w organizacjach charytatywnych, przy tej kategorii rozkład wskaźników procentowych jest następujący: 6,7% ogółu badanych deklaruje uczestnictwo w stopniu bardzo dużym, tylko 2,5% w stopniu dużym, w średnim stopniu 17,5% respondentów, w małym stopniu 9,2%. Najwyższy wskaźnik (64,1%) odnotowano w bardzo małym stopniu.

Na kolejnym miejscu znalazła się **działalność w organizacjach naukowych**. W tej formie życia społecznego deklaruje uczestnictwo w stopniu bardzo dużym 3,3% respondentów, a w stopniu dużym 4,2% badanych, w średnim stopniu 23,3% studentów, w małym stopniu 15,0%, a ponad połowa ankietowanych (54,2%) w stopniu bardzo małym.

Podobnie, pod względem uczestnictwa deklarują studenci **działalność w stowarzyszeniach**. Wśród ogółu badanych 4,2% deklaruje działalność w stowarzyszeniach w stopniu bardzo dużym, a 3,3% w stopniu dużym, w średnim stopniu 20,0% respondentów, w stopniu małym 7,5% studentów i dość liczna grupa (65,0%) w stopniu bardzo małym.

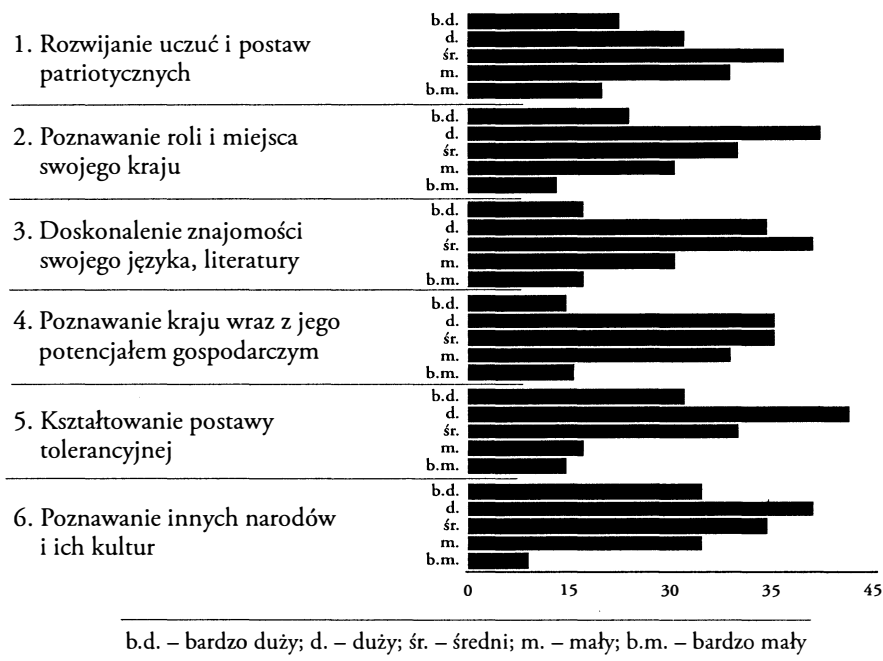
Na ostatnim miejscu znalazła się kategoria – **działalność w organizacjach społecznych**. Zaledwie 2,5% respondentów deklaruje w bardzo dużym stopniu uczestnictwo w tego rodzaju organizacjach i tyle samo badanych (2,5%) w stopniu dużym. W stopniu średnim uczestniczy 16,7% respondentów, w małym stopniu 10,0%. Liczna grupa studentów (68,3%) deklaruje, iż uczestniczy w działalności organizacji społecznych w bardzo małym stopniu.

W świetle zaprezentowanej analizy zauważyć można, iż badana młodzież w małym stopniu uczestniczy w życiu społecznym. Działalność w różnego rodzaju organizacjach czy stowarzyszeniach nie stanowi dla badanych ważnej kwestii. Tylko nieliczni studenci uczestniczą aktywnie w takich formach życia społecznego, jak działalność w organizacjach religijnych, charytatywnych, czy naukowych. Większość respondentów w tego rodzaju formach życia społecznego uczestniczy w bardzo małym stopniu.

Jedno z kolejnych pytań skierowanych do studentów dotyczyło realizacji celów autoedukacji, związanych z dążeniami do rozwijania osobowości w kierunku uznanych powszechnie wartości.

Z materiału empirycznego wynika (wykres 4), że na pierwszym miejscu znalazła się kategoria **kształtowanie postawy tolerancyjnej**. W stopniu dużym deklaruje realizację tego celu 35,0% badanych, a 20,0% w stopniu bardzo dużym. 25,0% ogółu badanych stanowią studenci realizujący ten cel w stopniu średnim, 10,8% w stopniu małym i 9,2% w stopniu bardzo małym.

Wykres 4. Cele autoedukacji związane z dążeniami studentów do rozwijania osobowości w kierunku uznanych powszechnie wartości

Źródło: badania własne.

Na drugim miejscu uplasowała się kategoria – **poznawanie roli i miejsca swojego kraju w historii i w dobie współczesnej**. Przez 32,5% badanych deklarowana jest realizacja tego celu w stopniu dużym, w bardzo dużym przez 15,0%, z kolei 25,0% badanych deklaruje realizację tego celu w stopniu średnim, 19,2% w stopniu małym, a 8,3% w stopniu bardzo małym.

Kolejna kategoria to **poznawanie innych narodów i ich kultury**, przy tej kategorii zanotowano następujące wskaźniki procentowe: 31,7% deklaruje realizację tego celu w stopniu dużym, w bardzo dużym 13,3%, z kolei w stopniu średnim 27,5%, w stopniu małym 21,7% i w stopniu bardzo małym 5,8% badanych.

Następną pozycję zajęła kategoria **poznawanie kraju wraz z jego potencjałem gospodarczym, pięknem natury, tradycją**. Realizację tego

celu deklaruje w stopniu dużym 28,3% badanych, w stopniu bardzo dużym 9,2%, natomiast 28,3% w stopniu średnim, 24,2% w stopniu małym i 10,0% w stopniu bardzo małym.

Na przedostatniej pozycji znalazła się kategoria **pogłębianie i doskonalenie znajomości swojego języka, literatury narodowej i sztuki**. W stopniu dużym deklaruje realizację tego celu 27,5% badanych, bardzo dużym 10,8%, w stopniu średnim 31,7% studentów, w małym stopniu 19,2%, a w stopniu bardzo małym 10,8% badanych.

Kategoria dotycząca **rozwijania uczuć i postaw patriotycznych** znalazła się na ostatniej pozycji. Studenci, którzy deklarują realizację tego celu w stopniu dużym stanowią 20,0% ogółu badanych, w stopniu bardzo dużym deklaruje realizację tego celu 14,2% studentów, natomiast w stopniu średnim 29,2%, w stopniu małym 24,1%, a bardzo małym 12,5%.

Z przedstawionej analizy wynika, że ważne miejsce wśród celów autoedukacji związanych z dążeniami studentów do kształtowania osobowości zgodnie z powszechnie uznanymi wartościami zajmuje poznawanie roli i miejsca swojego kraju w historii i w dobie współczesnej, jak też kształtowanie postawy tolerancyjnej. W toku autoedukacji badani poświęcają dużo uwagi poznawaniu nie tylko własnego kraju, ale także innych narodów i ich kultury. W mniejszym stopniu pogłębiają i doskonalą znajomość swojego języka, literatury czy sztuki oraz rozwijają uczucia i postawy patriotyczne.

Refleksje końcowe

Przy refleksjach końcowych wypada powrócić do tezy sformułowanej na wstępie tego opracowania, według której jakość samowychowania, pracy nad sobą studentów stanowi trafne kryterium efektywności wychowania. Analiza realizacji przez badanych studentów niektórych celów autoedukacji prowadzi do mało optymistycznych wniosków, odnoszących się do efektywności wychowania.

Niepokojące są dane dotyczące małego zaangażowania studentów w działalność kulturalną w ramach autoedukacji. Uczestnictwo studentów w życiu kulturalnym sprowadza się do oglądania filmów na wideo i w telewizji. Dość często studenci uczęszczają do kin i podróżują. Inne kategorie celów z zakresu uczestnictwa w życiu kulturalnym są podejmowane spora-

dycznie przez nieliczne grupy respondentów. Niepokojący stan może być wskazówką dla edukacji zorganizowanej w instytucjach, aby więcej uwagi zwracać i więcej czasu poświęcać oraz organizować częściej kontakty z wartościami kultury. Niezbędne jest organizowanie w szkołach strategii ekspozycyjnej w procesie kształcenia z wykorzystaniem metod waloryzacyjnych. Uczenie się przez przeżywanie prowadzi do rozwoju sfery afektywnej osobowości, do rozbudzenia wrażliwości na wartości różnego rodzaju i do rozwoju potrzeby kontaktu z kulturą, aktywnego uczestnictwa w odbiorze i tworzeniu dorobku kulturowego.

Analizowane badania potwierdzają ogólną tendencję braku zainteresowania czytelnictwem społeczeństwa. Respondenci aktywność czytelnictwem ograniczają do prasy codziennej i czasopism popularno-naukowych oraz kulturalno-społecznych. Badani czytają przede wszystkim książki związane z kierunkiem studiów, a w małym tylko stopniu literaturę piękną i inne książki. Z badań wypływa wniosek o konieczności podejmowania działań zmierzających do rozwijania zainteresowań czytelniczych i wdrażania uczniów do ustawicznego czytania.

Niepokoją również małe zaangażowanie studentów w życie społeczne. Życie społeczne i obywatelskie (polityczne) są dziedzinami zaniedbanymi rozpatrując aktywność studentów, a w tym aktywność autoedukacyjną. Sądzę, że są to obszary, nad którymi należy pracować w systemie edukacji na wszystkich szczeblach kształcenia, a szczególnie w szkołach wyższych, ponieważ ich absolwenci wkrótce będą tworzyć naszą rzeczywistość społeczną i polityczną.

Warto również zadbać, aby zainteresowanie innymi krajami (jak wynika z badań) nie przysłaniało zainteresowania własnym regionem, krajem i narodem. Należy dołożyć wielu starań w rozbudzanie uczuć i kształtowanie postaw patriotycznych młodzieży.

•